

บทที่ 4

ข้อโต้แย้ง เกี่ยวกับการวิเคราะห์เชิงสังคมศาสตร์

กรอบการวิเคราะห์เชิงญาณวิทยา

จากประวัติศาสตร์อันยาวนานของความคิดมนุษย์, ไม่ว่าในการคิดในทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติหรือสังคมศาสตร์ พื้นฐานของระเบียบวิธีที่แตกต่างกัน 2 แนวทาง สำหรับการยืนยันความจริงของความรู้, อาจถูกแยกแยะออกจากกันให้เห็นอย่างชัดเจนได้ แนวทางหนึ่งคือการใช้ข้อยืนยันเชิง "ประสบการณ์" เป็นพื้นฐานความรู้, นั่นคือ, ข้ออ้างความรู้ทั้งหมดเกี่ยวกับโลกเชิงปรากฏ (phenomenal world) จะต้องสร้างขึ้นจาก "ข้อมูล" ที่ดึงออกมาจากสิ่งที่เกิดขึ้นให้เห็นจริงได้ในทางใดทางหนึ่ง อีกแนวทางหนึ่งคือ การใช้ข้อยืนยันเชิง "การให้เหตุผล" เป็นพื้นฐานความรู้, นั่นคือ เพื่อที่จะได้รับความรู้ที่แท้จริงเกี่ยวกับโลก, มนุษย์จะต้องใช้จินตสำนึกบางอย่างที่เป็นระบบหรือใช้เหตุผลเป็นวิถีทาง

นักคิดที่นิยมความรู้บนพื้นฐานประสบการณ์ ได้พัฒนาปรัชญา ญาณวิทยา ที่เรียกว่า "ประสบการณ์นิยม" (empiricism) ขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง ส่วนนักคิดฝ่ายที่เน้นความสำคัญของการคิดเชิง เหตุผลจิตวิสัยก็ได้พัฒนาแนวทางการวิเคราะห์ความเป็นจริงภายในกรอบของปรัชญา "เหตุผลนิยม" ขึ้นมาเช่นกัน

หลักฐานจากประวัติศาสตร์ความคิดมนุษย์ได้เปิดเผยข้อเท็จจริงที่น่าสนใจบางประการว่า, ในทุก ๆ ช่วงของการพัฒนาความคิดมนุษย์ พื้นฐานเชิงระเบียบวิธีการยืนยันความรู้ทั้งสองแนวทางนั้น ได้ถูกนำมาใช้ทั้งสองแนวทาง อิทธิพลของกรอบการวิเคราะห์เชิง เหตุผลนิยมนั้น ชัดเจนรุนแรงมากในสมัยกรีกโบราณ, ทรรกแห่ง

"Syllogism" ของ Aristotle แสดงอย่างชัดเจนถึงชัยชนะของวิธีการ "ใช้เหตุผลเชิงจิตวิสัย" ที่ครอบงำคุณนั้นอยู่ แต่อย่างน้อยที่สุดก็ยังปรากฏว่ามี Anaxagoras ผู้ได้สาคอิทธิพลประโยชน์ของวิธี "พิสูจน์เชิงประสมการณที่เป็นวัตถุวิสัย" ในยุคดังกล่าวด้วย

อีกครั้งหนึ่งในยุคกลาง, มรดกทางความคิดของเหตุผลนิยมแนวกรีกก็ปรากฏให้เห็นชัดเจนในงานของนักคิดชั้นนำจำนวนมาก แต่เราก็ไม่อาจมองข้ามผลกระทบของข้อโต้เถียงที่ William of Occam สร้างขึ้นเพื่อปฏิเสธวิธีการเชิงตรรก

ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการอาจถูกอธิบายได้ว่าเป็นช่วงของการโต้แย้งคัดค้านกัน (antithetical stage) ครั้งสำคัญระหว่างเหตุผลนิยมแนวกรีกกับความคิดแนวประสมการณนิยมชาวนิวใหม่ที่ท้าทายขึ้น ผู้ผลิตผลงานในกรอบความคิดแนว "ต้านเหตุผลนิยม" ที่สำคัญในช่วงนี้ได้แก่ Copernicus, Telesio, และ Bruno วิชาการที่เป็นศูนย์กลางของการโต้เถียงนี้ได้แก่ ฟิสิกส์ ที่หันเกี่ยวกับโลกทางวัตถุได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างใหญ่หลวงตามช่องทางในงานของ Galileo และ Newton ผู้ซึ่งสามารถประกาศความสำเร็จของการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์ได้อย่างเป็นผลสำเร็จ

แม้ว่า Newton จะย้ำความสำคัญของวิธีการทางคณิตศาสตร์ (ซึ่งถือได้ว่าเป็นการใช้เหตุผลเชิงนามธรรมแบบหนึ่ง), แต่เขาก็มิได้มองข้ามความสำคัญของการพิสูจน์บนพื้นฐานประสมการณ :

"Newton, ผู้ซึ่งใช้วิธีการที่ไม่ใช่ในขั้นต้น ๆ แต่เป็นการวิเคราะห์, มีความสนใจใน "ข้อเท็จจริง", ในข้อมูลจากประสมการณ, หลักการของเขา, เป้าหมายสำหรับการค้นคว้าของเขา, ทั้งมันอยู่บนประสมการณและการสังเกตในระบัพที่มันมีสำคัญ กล่าวโดยสรุป, ทั้งอยู่บนพื้นฐานในเชิงประสมการณ (Zeitlin, 1981 : 5-6)

เมื่อสิ้นสุดคริสต์ศตวรรษที่ 17 อุดมการณ์แบบประสมการณนิยมก็สามารถแพร่ระบาดเข้าไปจนมีสถานภาพมั่นคงในการคนควาเชิงปรัชญาค่านวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ

ในค่านของสังคมศาสตร์, ถึงแม้ว่าอิทธิพลของเหตุผลนิยมแนวกรีกจะสืบทอดผ่านมาตลอดทุกยุค, แต่ปรากฏว่ามีกรปฏิเสชขึ้นด้วย เราอาจกล่าวได้ว่าแนวทางเหตุผลนิยมของ Descartes เป็นความพยายามที่จะปฏิรูปความคิดแบบเหตุผลนิยมแนวกรีก แต่อิทธิพลของวิธีการเชิงตรรกของ Descartes ก็ถูกแทนสลายเพราะผลกระทบของความสำเร็จจากการใช้วิธีการแบบประสมการณนิยมในวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ กล่าวโดยสรุป, คริสต์ศตวรรษที่ 17 ได้เผชิญกับสถานการณ์ที่แตกคางไปจากบรรยากาศทางความคิดในศตวรรษก่อน ๆ ซึ่งถูกครอบงำโดยอุดมการณ์เหตุผลนิยมแนวกรีก ดังที่ I.M.Zeitlin (1981) มองเห็นว่า

"กระแสดความคิดทางปรัชญาที่สำคัญ 2 แนวของศตวรรษนั้น - เหตุผลและประสมการณนิยม- ได้รับการสังเคราะห์อย่างคองขวางเป็นผลสำเร็จโดยบรรดาปราชญ์สมัยศัลปวิทยาการเฟื่องฟู (Philosophes), ผู้ซึ่งแสดงความเชื่อมั่นอย่างสูงยิ่งในการใช้เหตุผลและการสังเกต ว่าเป็นวิถีทางแก้ไขปัญหาของมนุษย์"

(Zeitlin, 1981 : 39)

ถ้าไม่คำนึงถึง Giovanni Vico (ผู้ยังไม่เป็นที่รู้จักกันออกกิตาดีจนกระทั่งชื่อของเขาถูกค้นพบโดย Jules Michelet ในปี ค.ศ. 1824), เราก็มองเห็น Montesquieu เป็นคนแรกของยุคใหม่ที่พยายามสร้างปรัชญาแห่งสังคมและประวัติศาสตร์ Vico ศึกษางานของ Bacon และตกคินใจว่านั่นน่าจะเป็นไปได้ที่จะประยุกต์วิธีการศึกษาที่ Bacon เสนอ สำหรับการศัลษาโลกทางวัตถุคานธรรมชาติ เข้ากับการศัลษามนุษย์สังคม, และประวัติศาสตร์ Vico มองเห็นระเบียบ, แบบแผนคานเป็นไป, และแม่คาคานเชื่อมโยงเชิงคานเป็นเหตุเป็นผล, ในโลกทางวัตถุคานธรรมชาติ, และเขาเชื่อว่านี่เป็นจริงเท่า ๆ กันในอาณาจักรทางสังคมคาน Montesquieu แสวงหา "กฎ"

ของพัฒนาการทางสังคมและประวัติศาสตร์, นี่เป็นวัตถุประสงค์หลักสำหรับเขา, ใน การศึกษาข้อเท็จจริงทางสังคม การศึกษาข้อเท็จจริงต่าง ๆ ไม่ได้เพียงเพื่อให้รู้จัก มันเท่านั้น, แต่เพื่อให้คนพบกฎซึ่งจะถูกสรุปจากข้อเท็จจริงเหล่านั้น ในคำนำหนังสือ Spirit of the Laws ของเขา, Montesquieu บันทึกไว้ว่า : "ข้าพเจ้า เริ่มตนตรวจสอบมนุษย์ และข้าพเจ้าเชื่อว่าภายในความหลากหลายไม่มีที่จำกัดของกฎ และธรรมเนียมเกี่ยวกับพวกเขา, มนุษย์ไม่ได้ถูกนำทางโดยการกึกก้องใจอย่าง ปัจจุบันทันควันตามลำพัง ข้าพเจ้าไต่ประมวลหลักการและไต่มองเห็นกรณีเฉพาะเรื่อง ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับหลักการเหล่านี้ราวกับเป็นของมันเอง ประวัติศาสตร์ของทุก ชาติเป็นเพียงผลสืบเนื่องตามหลักการเหล่านี้ และกฎพิเศษทุก ๆ กฎก็โยงใยอยู่กับ กฎอื่น ๆ หรือขึ้นอยู่กับกฎอื่นอันหมิ่นความเร่งรีบทั่วไปมากกว่า" (Zeitlin , 1981 : 11-12) แนวทางของการมุ่งแสวงหา "กฎทั่วไป" เช่นนี้ถูกถ่ายทอดจาก Montesquieu ต่อไปยัง Comte ผู้ประดิษฐ์คำว่า "สังคมวิทยา" (sociology) และ "ปรัชญาปฏิฐาน" (Positive philosophy) ขึ้นมา มัน ไม่เป็นการเกินเลยไปที่จะกล่าวว่าสังคมศาสตร์สมัยใหม่ภายหลังคริสต์ศตวรรษที่ 18 มีพื้นฐานที่ถูกสร้างขึ้นมาภายใต้แบบแผนอุดมการณ์ของกรอบความคิดเชิงญาณวิทยาแบบ ประสมการณนิยม, ถึงแม้ว่าในขณะที่เดียวกันก็ยังมีปฏิเสธรและพยายามเสนอรอบ ความคิดแบบเหตุผลนิยมขึ้นมาให้เป็นทางเลือกด้วย

บัดนี้เราก็สามารถบรรลุถึงข้อสรุปบางประการเกี่ยวกับกรอบความคิด เชิงญาณวิทยาที่ถูกใช้โดยมนุษย์ยุคต่าง ๆ ในการแสวงหาความเป็นจริงเกี่ยวกับ ธรรมชาติ เท่าที่เราสามารถตรวจสอบผ่านช่วงเวลาต่าง ๆ ของประวัติศาสตร์ ความคิดมนุษย์ ปรากฏว่าที่มีหลักฐานบ่งชี้ความมนุษย์ได้ใช้แบบแผนทางระเบียบวิธี ศึกษามีลักษณะเด่นแตกต่างกัน 2 แนวทาง สำหรับสร้างและสนับสนุนความสมจริง ของความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ แนวทางหนึ่งเน้นการใช้ "การให้เหตุผลเชิง อัจฉริย" (subjective reasoning) เป็นเครื่องมือการวิเคราะห์หลักสำหรับการ ค้นคว้า อีกแนวทางหนึ่งเน้นการใช้ "ข้อมูลเชิงประสมการณ" (empirical data)

ที่ดึงออกมาจากปรากฏการณ์เชิงประจักษ์เป็นพยานหลักฐานพื้นฐานสำหรับข้ออ้างความรู้ต่าง ๆ แนวทางแรก, ซึ่งเป็นแบบแผนหนึ่งแนวความคิดเหตุผลนิยม, จะถูกเรียกต่อไปในวิทยานิพนธ์นี้ว่า "กรอบความคิดเชิงญาณวิทยาแนวเหตุผลนิยม" (rationalist epistemological paradigm) แนวทางที่สอง, ซึ่งเป็นแบบแผนหนึ่งแนวความคิดประสบการณ์นิยม, จะถูกเรียกว่า "กรอบความคิดเชิงญาณวิทยาแนวประสบการณ์นิยม" (empiricist epistemological paradigm)

เราจำเป็นต้องสังเกตไว้ ณ. ที่นี้ด้วยว่าความเหลื่อมซ้อน (overlapping) กันของกรอบความคิดทั้งสองนั้นอาจมองเห็นได้เสมอ, ไม่มากก็น้อย, ในความพยายามต่าง ๆ ทางปฏิบัติซึ่งมุ่งค้นคว้าความเป็นจริงเกี่ยวกับโลก (ไม่ว่าโลกทางวัตถุหรือโลกทางสังคม) แม้แต่นักเหตุผลนิยมที่ยึดถือแนวทางนี้อย่างเคร่งครัดก็คงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงเชิงประสบการณ์บางประการในการวิเคราะห์ของเขา, แคววเขาเน้นเป็นเบื้องแรกในเรื่องความสำคัญพื้นฐานของวิธีการเชิงตรรกหรือการให้เหตุผลเชิงนามธรรมชนิดอื่น ๆ นักประสบการณ์นิยมที่เคร่งครัดในด้านตรงข้าม, แมว่าจะย่ำอย่างเคร่งครัดในเรื่องการขอมูลเชิงประสบการณ์, แต่ก็จะต้องกระทำการทางความคิดในเชิงการไขและเชื่อมโยงเหตุผลบางประการในงานของเขาด้วยเช่นกัน

ข้อโต้เถียงเชิงญาณวิทยา

เพื่อจะนำไปสู่การอภิปรายเกี่ยวกับข้อโต้เถียงเชิงญาณวิทยาในสังคมศาสตร์, เราจะสำรวจข้อเขียนของนักสังคมศาสตร์บางท่านที่กล่าวพาดพิงถึงข้อโต้เถียงดังกล่าว

Marcello Truzzi (1974)

"ประเด็นพื้นฐานอันหนึ่งที่โต้เถียงกันมาตลอดช่วงประวัติศาสตร์วิชาสังคมศาสตร์ ก็คือเรื่องคุณลักษณะและขีดจำกัดของเป้าหมายทางการอธิบายของมัน

งานหนึ่งของการโต้แย้งก็คือบรรดาผู้ติดตามแนวทางปฏิฐานของบิคาแห่งสังคมวิทยา August Comte (1798-1857), ซึ่งมีความเห็นว่าสังคมศาสตร์โดยพื้นฐาน (ในเชิงระเบียบวิธีศึกษา) ไม่มีความแตกต่างจากวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ แบบแผนชนิดเดียวกันของการให้เหตุผล, วิธีการศึกษาและบทบาทในการอธิบายถูกพิจารณาว่าใช้ได้เหมือนกันทั้งในสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ข้อเท็จจริงทางสังคม, เช่นเดียวกับข้อเท็จจริงทางกายภาพ, ถูกอธิบายว่าเป็นจริงเท่า ๆ กัน (เท่าเทียมกันในแง่สัตววิทยา), มีลักษณะเชิงประสมการณ์เท่า ๆ กันและถูกวัดได้อย่างเท่าเทียมกัน ทั้งยังเชื่อกันกันว่าการศึกษาของพวกเขาในที่สุดจะผลิตข้อเสนอทางความคิดที่มีลักษณะเป็นกฎและการอธิบายแบบครอบคลุมที่เชื่อว่าจะเกิดขึ้นในวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ

ในอีกงานหนึ่งของประเด็นโต้แย้ง, ซึ่งส่วนใหญ่เริ่มต้นขึ้นจากผลงานของนักปรัชญา, ประวัติศาสตร์, Wilhelm Dilthey ได้แกบบรรดาซึ่งโต้แย้งว่ามีความแตกต่างพื้นฐานอยู่ระหว่างเหตุการณ์เชิงกายภาพ (เช่นที่ถูกคนควาในวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ) กับการกระทำทางสังคมของมนุษย์, ซึ่งเป็นจุดรวมความสนใจในสังคมศาสตร์ ปรัชญาการณชนิดหลัง ถกมองว่ามีรูปแบบของการกระทำที่มีความหมายในตัว, ไม่ใช่เฉพาะที่อยู่สิ่ง เกิดที่เป็นนักวิทยาศาสตร์เท่านั้นแต่กับผู้กระทำที่เป็นเป้าการศึกษาด้วย องค์ประกอบที่มีความหมายในการกระทำเหล่านี้, พวกนี้โต้ว่า, มีความสำคัญยิ่งต่อความผันแปรที่สังเกตเห็นในพฤติกรรมมนุษย์ สำหรับนักคิดแนวมานุษยนิยมตามปฏิฐานนิยมเหล่านี้, วิทยาศาสตร์วัฒนธรรมหรือการศึกษาสังคมมีลักษณะที่แตกต่างในขั้นพื้นฐานจากวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ความแตกต่างดังกล่าวนี้ทำให้เกิดความจำเป็นต่อให้ความสนใจต่อภาวะเชิงจิตวิสัยของมนุษย์, ต่อการตีความหมายและทำความเข้าใจ การรับรู้ (cognition) และแรงจูงใจ (motives) ของมนุษย์ กระบวนการตีความหมายเชิงจิตวิสัย (หรือ Verstehen, ตามที่มันถูกเรียกโดยบรรดานักคิดเยอรมันที่กระตุ้นเราขอโต้เถียงขึ้นมา) ถูกพิจารณาว่าเป็นส่วนที่สำคัญและจำเป็นสำหรับการพัฒนาสังคมศาสตร์ ภายในจุดยืน

ทางความคิดที่ค่อนข้างจะแยกออกเป็น 2 ช่วงกล่าว, ซึ่งเราเรียกมันอย่างหลวม ๆ ว่าค้าย "ปฏิฐานนิยม-ธรรมชาตินิยม" ใ้กับค้าย "มานุษยนิยม-วัฒนธรรมนิยม" ก็** ยังมีกลุ่มความคิดเชิงทฤษฎีอื่น ๆ อีก 2 กลุ่มที่เสนอขอโต้แย้งเกี่ยวกับบทบาทของ "การทำความเข้าใจเชิงจิตวิสัย" (subjective understanding) ที่สรุปปลายชีวิตคนหนึ่ง, เรามักนักปฏิฐานนิยมเคร่งครัดซึ่งปฏิเสธความสำคัญของข้อมูลเชิงจิตวิสัยดังกล่าวว่ามีฐานะเป็นสิ่งช่วยการอธิบาย, และพิจารณาเลยว่าการกระทำอย่างนั้นเป็นสิ่งที่ขัดหลักการวิทยาศาสตร์เพราะว่า, ตามที่พวกนี้ข้ขอโต้แย้ง, ขอดางแบบนี้ในอคิดไม่สามารถนำมายืนยันความจริงได้, อีกกลุ่มหนึ่งภายในค้ายปฏิฐานนิยมเป็นพวกที่อ่อนคลายมากกว่า คือ ยอมรับความสำคัญบางส่วนของการทำความเข้าใจเชิงจิตวิสัยในการพัฒนาสังคมศาสตร์ แต่ว่าความสำคัญดังกล่าวนี้ถูกมองว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการวิจัยและคนขางจะเป็นส่วนหนึ่งของ การค้นพบทางวิทยาศาสตร์มากกว่าการทดสอบความรู้ นั่นก็คือ, การทำความเข้าใจเชิงจิตวิสัยดังกล่าวไม่สามารถชี้ยืนยันสมมุติฐานเกี่ยวกับโลกภายนอก (external world) แต่มันอาจเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดสมมุติฐานที่จะนำเข้าสู่การทดสอบเชิงประสมการณที่ค้นแบบหลังนี้เสนอความประนีประนอมอย่างมากต่อบทบาทของ "verstehen" ในแง่ที่ว่ามีการยินยอมให้ใช้วิธีการแบบนี้ใ้ในอาณาเขตของการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ถึงแม้ว่าจะยอมให้บทบาทเพียง เล็กน้อยเท่านั้น

ใ้ในอีกด้านหนึ่งที่สร้างขอโต้แย้งโดยเน้นลักษณะพิเศษตัวของสังคมศาสตร์, เราสามารถพบที่ค้นเชิงทฤษฎีมากมาย ที่สรุปปลายชีวิตของกลุ่มที่ค้นนี้, เป็นพวกมานุษยนิยมเชิงกราวที่อ้างถึงความเป็นไปไม่ได้ที่สังคมศาสตร์จะพัฒนาสร้างขอความอธิบายเชิงทั่วไปแบบกฎ (law-like generalization) เช่นที่ปรากฏในวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ขอโต้แย้งแบบนี้มักจะชี้ขออ้างเกี่ยวกับ "ความไม่สามารถกำหนดใ้" (indeterminacy) ของโลกทางสังคม จุดยืนทางความคิดแบบนี้อ้างว่าการอธิบายแบบกฎครอบคลุมทั่วไปที่ทำได้ในวิทยาศาสตร์กายภาพนั้น, โดยหลักการแล้วไม่สามารถทำได้ในสังคมศาสตร์ ทั้งนี้การทำความเข้าใจเชิงจิตวิสัย** ยังมีจุดยืนย่อยอยู่อีกมากมาย ภายในธรรมเนียมความคิดแบบธรรมชาตินิยมก็

จึงเป็นเป้าหมายที่เหมาะสมสำหรับหมู่ศึกษาสิ่งซึ่งมีลักษณะเชิงสังคม-วัฒนธรรม

แต่ทัศนะที่เข้กรวายน้อยกว่านี้ก็สามารถพบได้ในกลุ่มนักมานุษยนิมปะนี้
 ประนอมเพียงแต่สร้างข้อโต้แย้งว่า, แนวทางศึกษาแบบธรรมชาตินิยม (ซึ่งพวก
 เขาเห็นว่าต้องเกี่ยวข้องกับลักษณะเชิงพฤติกรรม) อาจเป็นประโยชน์ได้ก็แต่ในขอบ
 เขตที่จำกัดมาก เนื่องจากการกระทำเกือบทั้งหมดของมนุษย์ของค่าเนิ่นนานสัญลักษณ์
 กฎเชิงพฤติกรรมใด ๆ ที่มุ่งอธิบายการกระทำเหล่านั้นจึงไม่สามารถมองข้ามชุดของ
 ตัวแปรเหล่านี้ (ซึ่งปรากฏอยู่ทั่วไป) ดังนั้น สังคมศาสตร์ที่กำเนิ่นแบบแผนตามแนว
 ทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติอย่างเคร่งครัดจนเกินไปก็จะมีข้อจำกัดมาก (ถ้าหากว่า
 มันสามารถทำได้จริงในระดับหนึ่ง) และดังนั้นมันก็จะไม่น่าสนใจนัก จากจุดยืนทาง
 ความคิดแบบนึ่งการอธิบายเชิงธรรมชาตินิยม (กฎครอบคลุมทั่วไป) และการอธิบาย
 แบบ "verstehen" ควรได้รับการกระทำควบคู่กัน

ถึงแม้ว่าจุดยืนทางความคิดทั้งสองแบบนี้จะมีอยู่ทั่วไปภายในค่ายความคิด
 "ตามปฏิฐานนิยม" แต่มันก็เป็นการแบ่งอย่างคร่าว ๆ เท่านั้น ทัศนะเชิงทฤษฎีอีก
 มากมายสามารถพบเห็นได้ในงานเขียนสมัยปัจจุบัน การโต้เถียงกันเกี่ยวกับบทบาท
 ของภาวะจิตวิสัยได้ปรากฏขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ภายในแวดวงสังคมศาสตร์ตลอดมา"
 (Truzzi, 1974 : 1-3)

Anthony Giddens (1976) :

"สังคมศาสตร์, เหนือที่เราจะรู้จักกันในวันนี้, ถูกสร้างขึ้นเพื่อให้เทียบเทียม
 ควบคู่ไปกับความก้าวหน้าอย่างน่าทึ่งใจของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและเทคโนโลยีใน
 ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 และคริสต์ศตวรรษที่ 19 แต่มันคงจะไม่เป็นความจริง
 อย่างแน่นอนที่จะพูดว่า ความสำเร็จของมนุษย์ในอดีตที่คล้ายจะสามารถควบคุมธรรม
 ชาติได้อย่างชาญฉลาดในวิทยาศาสตร์ในเชิงวัตถุและเทคโนโลยี ได้รับการยอมรับ
 อย่างขาดการพินิจพิเคราะห์ ในการกำหนดตัวแบบสำหรับความคิดทางสังคม ตลอด
 คริสต์ศตวรรษที่ 19 "จิตนิยม" (idealism) ในปรัชญาสังคม และ

"โรแมนติซิซึม" (romanticism) ในวรรณคดี, ภายใต้อิทธิพลต่าง ๆ อีกมากมาย ยืนยันจุดยืนของตนที่ห่างไกลออกมาจากทัศนะเชิงปฏิกิริยาที่ตกเสนอโดยวิทยาศาสตร์ ธรรมชาติและได้แสดงการกักตุนอย่างลึกซึ้งต่อการแพร่กระจายของเทคโนโลยี จักรกถ ส่วนใหญ่แล้วนักคิดภายในธรรมเนียมความคิดแบบนี้ ได้ทิ้งข้อสงสัยในเรื่อง ความเป็นไปได้ของการสร้าง "วิทยาศาสตร์แห่งสังคม" (Giddens, 1976 : 11)

Vernon Pratt (1978) :

"ขอเสนอเกี่ยวกับการอธิบายเชิงวิทยาศาสตร์ที่มีอิทธิพลอย่างมากใน แนวความคิดเมื่อเร็ว ๆ นี้, และให้นักศึกษาสังคมแนว "ด้านวิทยาศาสตร์" ปรารภจะปฏิเสธ, ใ้รับการรู้จักในฐานะที่เป็นตัวแบบการอธิบายเชิง deductive-nomological หรือวิธีการแบบ 'กฎครอบคลุม' (covering-law) ขอเสนอนี้ได้รับการพัฒนาขึ้นมาโดยนักปรัชญาชาวอเมริกันสองคนคือ C.G.Hempel และ P. Oppenheim ขอเสนอตั้งกลาว่าคือการอธิบายเชิงวิทยาศาสตร์ (ถ้าจะให้รัดกุม) ต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ข้อแรก มันต้องมีการอ้าง ถึงกฎหรือหลักการทั่วไปอย่างน้อย 1 ข้อ, สอง, มันต้องมีข้อความเกี่ยวกับข้อเท็จจริงเฉพาะเจาะจงประกอบอยู่ด้วย, และข้อสาม, มันต้องมีข้อความพรรณนาถึงอะไรก็ตามที่กำลังถูกอธิบาย สิ่งที่การอธิบายต้องกระทำคือแสดงให้เห็นว่าสิ่งที่ถูกอธิบาย นั้นดำเนินไปตามหลักทั่วไป, ภายใต้อิทธิพลของข้อเท็จจริงเฉพาะเจาะจงนั้น ๆ ถูกพิจารณาควบคุมไปด้วย, เช่น :

- ข้อความที่ 1 เมื่อใดก็ตามที่ฟิวส์ในวงจรไฟฟ้าขาด, กระแสไฟฟ้าจะไม่ครบวงจร
- ข้อความที่ 2 เมื่อใดก็ตามที่กระแสไฟฟ้าในวงจรหนึ่ง ๆ ไม่ครบวงจร, วงไฟจะดับ
- ข้อความที่ 3 ฟิวส์ในวงจรไฟฟ้าวงจรนี้ขาด

ดังนั้น

ข้อสรุป ควง ไฟในวงจรนี้จึงคัม

สำหรับการอธิบายเชิงความน่าจะเป็น (probabilistic explanations)

แบบแผนข้างต้นโคถูกปรับแต่ง, แยกเพียงเล็กน้อย ข้อความที่เป็น "กฎ" ยังคงต้องมี, แต่มันปรากฏในรูปของความเป็นไปได้เชิงสถิติ, โดยการบ่งชี้ว่าสิ่งนั้นเกิดขึ้น ไม่เสมอไปในสถานการณ์ที่แน่นอน แทว่าเกิดขึ้นบ่อยมาก ตัวอย่างเช่น, เมื่อใครอ้างถึงข้อเท็จจริงที่ว่า Sophie คิดเชื่อกางทุมโดยโยง ไปถึงข้อเท็จจริงอีกอย่างว่า เมื่อหลายวันมาแล้ว เธอมีการติดต่อกับ Tom, ผู้ซึ่งมีเชื้อคังกล่าวอยู่แล้ว บุคคลนั้นก็กำลังให้ความสนใจต่อกฎในเชิงความน่าจะเป็นที่ว่า, คนที่อยู่ใกล้เชื่อกังกล่าวนั้นมักจะเป็นคางทุมด้วย เนื่องจากกฎดังกล่าวไม่ครอบคลุมได้ทั่วไป, สิ่งที่ต้องอธิบายจึง ไม่ตกอยู่ในขอบเขตที่จะใช้วิธีอธิบายจากกฎทั่วไปและข้อเท็จจริงเฉพาะเจาะจงได้ แทว่ากฎและข้อเท็จจริงแบบหลังนี้ทำให้สิ่งที่ต้องการอธิบายมีความ "น่าจะเป็น" มาก โครงสร้างของการอธิบายเชิงความน่าจะเป็นจึงสามารถกำหนดได้ดังต่อไปนี้

ข้อความที่ 1 เมื่อเงื่อนไขของการเป็นคางทุม หลังจากได้ติดต่อกับใครสักคนกับคนอันที่มิเชื่อกังกล่าวอยู่ในตัวแล้ว, มีสูงมาก

ข้อความที่ 2 Sophie ได้ติดต่อกับใครสักคนกับบางคนที่มิเชื่อกังกล่าวอยู่ในตัว

ดังนั้น จึงเป็นไปได้ว่า

ข้อสรุป Sophie จะเป็นคางทุม

ทราบเท่าที่วิทยาศาสตร์พยายามจะสร้างกฎทั่วไป ก็ดูเหมือนว่าวิธีที่ตรงประเด็นที่สุดในการทำความเข้าใจกับสิ่งที่เรียกว่า "การสังเกต" ขึ้นมาหลาย ๆ ครั้งแล้วก็พิจารณาความถี่กฎทั่วไปอะไรบางอย่างใหม่ที่อาจครอบคลุมผลของการสังเกตทั้งหมดนั้นได้

ถ้าหากเราเสนอข้อเท็จจริงมากมายที่กำหนดไว้ว่าเป็น a, b, c, d, และอื่น ๆ และถ้าเราให้ T เป็นทฤษฎีที่สมมุติว่าสร้างขึ้นจากข้อเท็จจริงเหล่านั้น เราอาจแสดงเค้าโครงความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงกับทฤษฎีได้ดังนี้ :

- a คือ ข้อเท็จจริงหนึ่งที่สังเกตได้
- b คือ ข้อเท็จจริงหนึ่งที่สังเกตได้
- c คือ ข้อเท็จจริงหนึ่งที่สังเกตได้
- d คือ ข้อเท็จจริงหนึ่งที่สังเกตได้

.....
 ดังนั้น T คือ ทฤษฎีที่สมมุติสมผล

แนวความคิดของการสร้างทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์แบบนี้บางครั้งถูกเรียกว่า "อุปนัยนิยม" (inductivism) ถึงแม้ว่ามันอาจจะดูมีเหตุผลดีเมื่อมองโดยผิวเผิน, แต่ข้อเท็จจริงมันมีช่องว่างให้สร้างข้อถกเถียงสำคัญ ๆ ไคร่มา มีการโต้แย้งกันว่า, ไม่มีทฤษฎีทั่วไปอันใดที่กำหนดขึ้นได้อย่างเหมาะสมโดยใช้ข้อเท็จจริงเฉพาะเจาะจงชุดใด ๆ ก็ตาม, ไม่ว่าข้อเท็จจริงชุดนั้นจะมีมากมายเพียงใด

ปัญหาจุดอ่อนของวิธีการเชิงอุปนัยเป็นความยุ่งยากอันหนึ่งที่ทำให้คนหันไปมองหาวิธีการที่รัดกุมกว่าในการสร้างทฤษฎี "นิรนัยนิยมเชิงสมมุติฐาน" (hypothetico-deductivism) ถือทางออกอันหนึ่งที่มีอิทธิพลมาก, เท้าที่รู้จักกัน

นักวิทยาศาสตร์จะเริ่มตนด้วยการกำหนด "สมมุติฐาน" ข้อหนึ่งขึ้นมา, แล้วทำนินัยจากข้อความในสมมุติฐานนั้นให้โยงไปถึงสิ่งที่ควรจะถูกสังเกตเห็นได้ ถ้าหากสมมุติฐานนั้นถูกต้อง, ต่อมาด้วยการดำเนินการสังเกต นักวิทยาศาสตร์ก็จะตรวจสอบดูว่าคำทำนายของเขานั้นเป็นจริงหรือไม่ ถ้าหากว่าไม่, สมมุติฐานนั้นก็

ถูกดลเล็ก และทางเลือกเดียวก็คือพยายามคิดสร้างสมมุติฐานใหม่เพื่อนำไปทดสอบ
 แลดูหากว่า, คำทำนายนั้นถูกต้อง, สมมุติฐานดังกล่าวก็ยังคงถูกดลลงไม่ได้และ
 สามารถถูกกำหนดเช่นนี้ต่อไป

ไฉนการพหุกันถึงความแตกต่างระหว่าง "พฤติกรรมที่มีความหมาย" กับ
 "พฤติกรรมที่ขาดความหมาย" และมีข้อชี้แนะจากสำนักความคิดที่มีอิทธิพลกลุ่มหนึ่ง
 ว่าจำเป็นที่จะมีการอธิบายในรูปแบบที่ทางชนิดกันสำหรับการตีความที่แตกต่างกันสองแบบ
 ขางคน ผลต่อเนื่องของการชี้แนะดังกล่าวก็คือการตั้งข้อโต้แย้งว่า, การศึกษา
 ปรากฏการณ์สองแบบนี้จะคงเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะสำคัญแตกต่างกัน และ
 ความพยายามใด ๆ ที่จะประยุกต์วิธีการศึกษาซึ่งเหมาะสมต่อปรากฏการณ์แบบหนึ่ง
 ซึ่งเป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเข้ากับการศึกษาปรากฏการณ์อีกแบบ คือการ
 ศึกษากิจกรรมของมนุษย์ จะนำไปสู่ความหลงผิดอย่างสมบูรณ์ ฝ่ายที่ย้ำในเรื่อง
 พฤติกรรมที่มีความหมาย (กิจกรรมมนุษย์) ได้เน้นว่าการอธิบายที่เหมาะสมสำหรับ
 ปรากฏการณ์แบบนี้คงไม่ใช่แบบแผนของกฎครอบคลุมทั่วไป แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการ
 ศึกษาที่เหมาะสมต่อกิจกรรมของมนุษย์จึงเน้นที่บทบาทของการคิดเชิงจินตนาการ เรา
 จะมีความเข้าใจพฤติกรรมของบุคคลอื่นได้โดยการมีความรู้สึกอย่างที่บุคคลนั้นเองได้
 รู้สึก โดยการเข้ามีส่วนร่วมในความรู้สึกและความเชื่อของคนอื่น ๆ ด้วยวิธีคิดเชิง
 จินตนาการ เมื่อใดที่เราสามารถอยู่ในสภาวะที่จะพูดได้ว่า "เราเข้าใจความรู้สึกอย่างไร"
 นั้นแหละที่จะหมายความว่าเราสามารถรับรูแรงจูงใจของคนอื่น, รูถึงเหตุผลที่ชักจูง
 คนอื่น, รู้สึกที่พวกเขาคิดว่าสำคัญและสิ่งที่พวกเขาเห็นว่าไม่สำคัญ, เมื่อนั้นแหละที่
 เราสามารถเริ่มมีความเข้าใจการอุปถัมภ์ของการกระทำของพวกเขา ฝ่ายที่เน้นความ
 ต่างกันที่มีนัยสำคัญของ "การมีความหมาย" ในกิจกรรมของมนุษย์ ปฏิเสธว่าการ
 ศึกษาทางสังคมไม่ได้เป็นสาขาหนึ่งของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ" (Pratt, 1978 :
 69-71 , 82-85 , 40-41)

การจัดกลุ่มแนวคิดสำคัญบางประการ

เพื่อจะสามารถพิจารณาการโต้เถียงเชิงญาณวิทยาที่อ้างถึงได้อย่างมีขอบเขตชัดเจนและไม่สับสน เราจะต้องสามารถพิจารณาขอบเขตความหมายและประเภทของกลุ่มความคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับได้อย่างแน่ชัดเนื่องจากแนวความคิดและข้ออ้าง ๆ เหล่านี้มักจะถูกนำไปใช้อ้างอิงอย่างคลุมเครือหรือสับสนซ้ำซ้อนกันอยู่เสมอในงานเขียนและข้อวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับข้อโต้เถียงเชิงสัจวิทยาและญาณวิทยาในสังคมศาสตร์

ในวิทยานิพนธ์นี้, เราได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อจุดยืนเชิงความคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับขอบเขตปรัชญา 2 ขอบเขตที่มีความเชื่อมโยงกันได้แก่ สัจวิทยาและญาณวิทยา ดังนั้น, การจำแนกกลุ่มแนวคิดสำคัญต่าง ๆ ก็จะถูกกระทำโดยคำนึงถึงความแตกต่างและความเชื่อมโยงระหว่างขอบเขตความคิดเชิงปรัชญาทั้งสองส่วนดังกล่าว

1. ทัศนภาพหรือกลุ่มความคิดเชิงทฤษฎี ในขอบเขตของสัจวิทยา แยกออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ :

1.1 ความคิดแนวธรรมชาตินิยม (Naturalism)

1.2 ความคิดแนวมานุษยนิยม (Humanism)

2. ทัศนภาพหรือกลุ่มความคิดเชิงทฤษฎี ในขอบเขตของญาณวิทยา แยกออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ

2.1 ความคิดแนวประสบการณ์นิยม (Empiricism)

2.2 ความคิดแนวเหตุผลนิยม (Rationalism)

อนึ่ง, ในแต่ละกลุ่มความคิดหลักของทั้งสองขอบเขตข้างต้น ยังปรากฏว่ามี "ประเภทย่อย" ของความคิดต่าง ๆ อีกหลายประการ เช่น พฤติกรรมนิยม (Behaviourism) การหน้าที่นิยม (Functionalism) อาจถูกพิจารณาได้ว่า

เป็นกลุ่มน้อยภายในความคิดแนวธรรมชาตินิยม, จิตนิยม (Idealism) ปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) อาจถูกพิจารณาได้ว่าเป็นกลุ่มน้อยภายในความคิดแนวมานุษยนิยม, ปฏิฐานนิยม (Positivism) เป็นแขนงหนึ่งของความคิดแนวประสบการณ์นิยม, และแนวทางการวิเคราะห์เชิงตรรกวิสัยทั้งหมด, แนวทางการศึกษาแบบเน้นการคิดเชิงจิตวิสัยทั้งหมด ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของความคิดแนวเหตุผลนิยม เป็นต้น

การกำหนดความหมายสำหรับแนวคิดสำคัญบางประการ

"ธรรมชาตินิยม" (Naturalism) หมายถึง ทศัณภาพหรือความคิดเชิงทฤษฎีที่เห็นว่า : ภาวะพื้นฐานทางสัตตวิทยาของปรากฏการณ์ต่าง ๆ (ทั้งในโลกวัตถุและโลกสังคม) มีความเป็นกฎซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติ

"มานุษยนิยม" (Humanism) หมายถึง ทศัณภาพหรือความคิดเชิงทฤษฎีที่เห็นว่า : ภาวะพื้นฐานทางสัตตวิทยาของปรากฏการณ์ในโลกทางสังคม ถูกกำหนดโดยมีความหมายโดยมนุษย์

"จิตนิยม" (Idealism) หมายถึง ทศัณภาพหรือความคิดเชิงทฤษฎีที่เสนอเห็นว่า : คุณลักษณะต่าง ๆ ในเชิงสัตตวิทยาของปรากฏการณ์ทางสังคม, ซึ่งมีความแตกต่างเด่นชัดจากปรากฏการณ์เชิงกายภาพ, ดำเนินไปตามกำหนดของจิตมนุษย์

"เหตุผลนิยม" (Rationalism) หมายถึง ทศัณภาพหรือความคิดเชิงทฤษฎีที่เห็นว่า : วิธีทางหลักในเชิงญาณวิทยา สำหรับการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับความเป็นจริงต่าง ๆ ได้แก่ วิธีการใช้เหตุผลเชิงจิตวิสัย

"ประสบการณ์นิยม" (Empiricism) หมายถึง ทศัณภาพหรือความคิดเชิงทฤษฎีที่เห็นว่า : วิธีทางหลักในเชิงญาณวิทยา สำหรับการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับ

ความเป็นจริงต่าง ๆ ได้แก่ การไข่ประสบการณ์เป็นพยานหลักฐาน

"ปฏิฐานนิยม" (Positivism) หมายถึง ทักษะการหรือความคิดเชิง
 ทฤษฎีที่มุ่งเสนอพื้นฐานว่า : แนวทางหรือกรอบการวิเคราะห์ความเป็นจริงตามแนว
 ประสบการณ์นิยมสามารถประยุกต์ใช้ได้ในการศึกษาทางสังคมศาสตร์